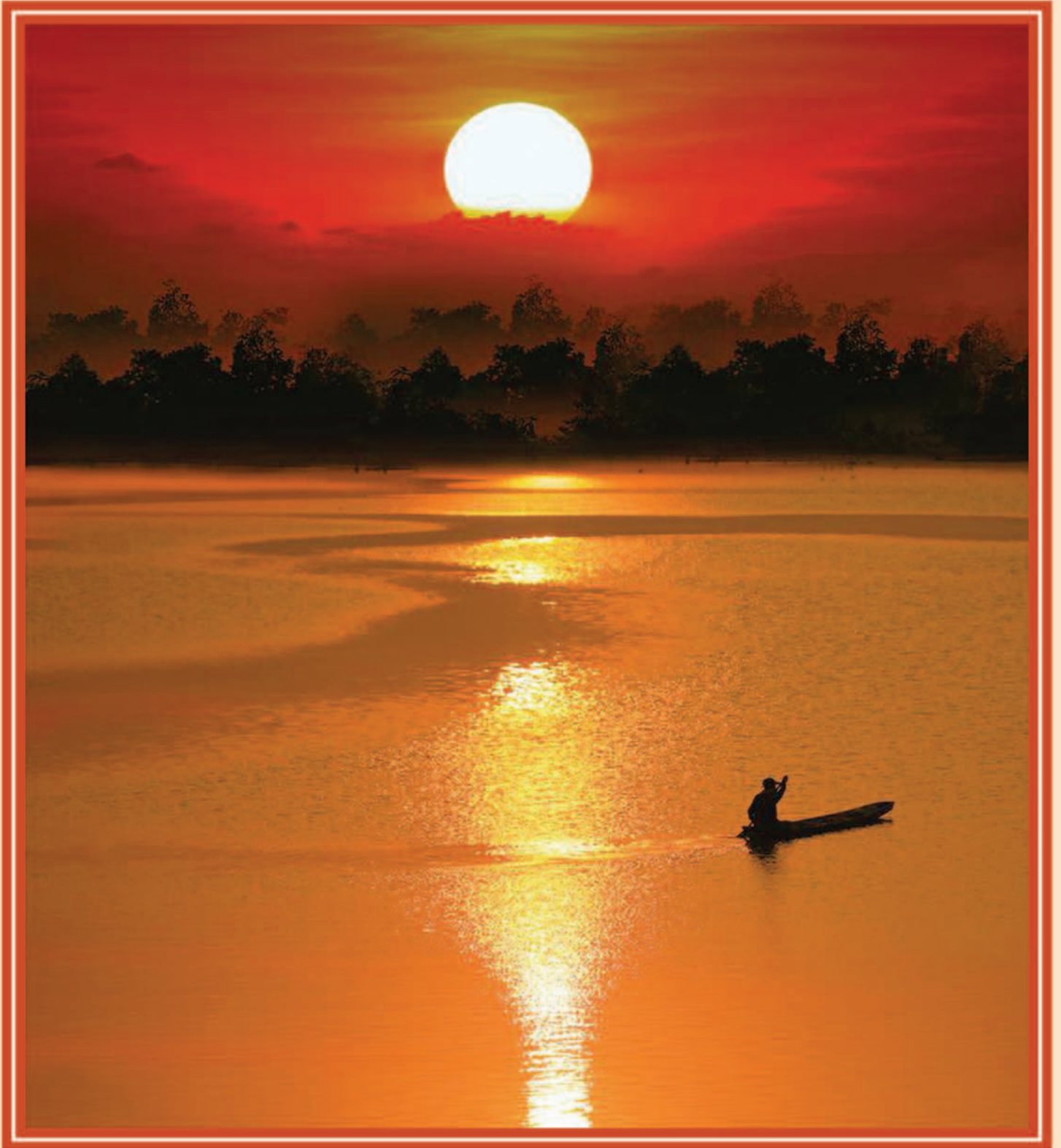

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXII рік видання. № 217, липень, 2012

І чужому навчайтесь,
 У свого не учуйтеся...
 М. Шванк

Наш голос

NAȘ HOLOS
 ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
 Редактор - Іван Ребошапка
 Секретар редакції - Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
 Іван Ковач, Микола Корнищан
 Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
 Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
 Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
 Телефон/Факс: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
 E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
 Бухарест, Румунія
 Редакція:
 Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
 București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Видатний український натхненник зародження румунської лексикографії*
- ❖ *Степан Ткачук: «Поет, що заблудив назавжди в світській бучі...»*
- ❖ *Національна геніальність мовно-літературної експресії та її перекладна еквівалентність*
- ❖ *На березі казки Самушин співав*
- ❖ *Щоб чути, як плачуть дерева...*
- ❖ *Перлини всесвітньої літератури Тібулл Альбій – слава римської елегії*
- ❖ *Рябушка моя (Уривок з новели)*
- ❖ *Дідусева сопілка (Детективне оповідання)*
- ❖ *Веселі небиліці з дідусевої скарбниці: Стіл без хліба – пуста дошка*
- ❖ *Сінокоси в Лузі*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Іван РЕБОШАПКА

ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ НАТХНЕННИК ЗАРОДЖЕННЯ РУМУНСЬКОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

Цього року сповнилося 380 років від смерті українського письменника, перекладача, гравера, друкаря, мовознавця-лексикографа Памва Беринди (нар. між 1555-1560 – помер 23.VII. 1632) і 385 років від появи його славнозвісного словника «Лексиконъ славенороскій и именъ тлъкованіє» (вперше надрукований 1627 р. Києво-Печерською друкарнею) – найвидатнішого досягнення староукраїнського словникарства, праці, яка відіграла значний вплив на зачатки і розвиток лексикографії 17-18 століть, окрім України, і в Росії, Білорусії, Польщі та Румунії.

На 31 рік перед Бериндою, український письменник, мовознавець і богослов 16-17 ст. Лаврентій Зизаній (р. нар. невід. – помер не раніше 1634 р.) надрукував (1596 р.) словник під назвою «Лексис. Сирґчь реченія вкратцѣ събранны из словенского языка на простый рускій діалектъ истолкованы», в якому вперше на Україні було перекладено на просту народну мову 1061 церковнослов'янське слово. Але словник Зизанія не виявився окремим виданням, а як доповнення до букваря «Наука до читання й розуміння письма словенського», що, розуміється, не сприяло значному його поширенню. До того ж, з обмеженим числом слів, це була перша лексикографічна спроба, яка не могла належно піти назустріч тогочасним культурним потребам – досконалого володіння старослов'янської мови, її бездоганного розуміння, вивчення і перекладу давньої літератури, писаної на цій мові.

Цій меті, вповні і незрівнянно значиміше послужив, підкреслює досконалий сучасний український знавець життя і творчості Беринди В.Німчук («Памво Беринда і його «Лексиконъ славенороскій и именъ тлъкованіє»), укладений Бериндою «Лексикон», якого дослідники вважають першим старослов'янсько-українським словником,

що тривалий період був основним посібником вивчення старослов'янської мови.

Появився даний «Лексикон» внаслідок багатого досвіду праці Беринди, його освіченості та знання ним, крім української, також і церковнослов'янської (словенської чи словеноросської, як він називав старослов'янську мову, зберігши цю назву у назві «Лексикона»), грецької, латинської, польської та, можливо (як уважає Німчук), й інших європейських мов, будучи, отже, високоосвіченою людиною тих часів.

Свою освіту Памво Беринда здобув, можливо (допускають дослідники), навчанням в Острозькій або Львівській братських школах, навчальні програми яких відзначалися численністю предметів і помітною змістовністю, дорівнюючи середньовічним академіям. Згодом працював друкарем і редактором у Стрятинській друкарні Федора та Гедеона Балабанів (1597-1605; 1606-1608), перший з них, як зізнається сам Беринда, спонукав його взятися за укладання «Лексикона». Опісля він перебув у перемиського єпископа Михайла Копистенського до смерті останнього (1610), а далі – переїхав до Львова, постригся у ченці (1613 р.), змінивши світське ім'я Павло на Памво, і працював у друкарні Львівського братства, де йому доручено завідувати працею над десятьма граматами і 20 книжками

«О воспітаніи чад». Усі дотодішні праці, як і можливе викладання у Львівській братській школі та поява у Львові 1616 р. його різдвяних віршів «на Коляду і Щодрий вечор» зробили Беринду відомим, і 1616 р. киево-печерський архимандрит Єлісей Плетенецький запрошує до Києва для видання книги «Анфологион», після чого Беринда знову повертається до Львова.

Памво Беринда, портрет, XVII ст., автор невідомий

(Продовження на 4-ій стор.)

ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ НАТХНЕННИК ЗАРОДЖЕННЯ РУМУНСЬКОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

(Продовження з 3-ої стор.)

А вже 1619 р., разом із сином Лукашем та братом Степаном, Беринда вдруге прибуває до Києва, де проживе до смерті. У Києві «Петро Могила, відзначає випускник бухарестського українського відділення, згодом університетський професор і член Румунської Академії Дан Хорія Мазілу (розвідка якого «Староукраїнські книги і румунська культура (VI). Памво Беринда і початки румунської лексикографії», ж. «Наш голос», 3/1991 повинна б фігурувати у поданій в інтернеті «Основній літературі про Памву Беринду і його «Лексиконъ славеноросскій»), – зробив (Беринду) своїм близьким співробітником», а Києво-Печерська лавра доручила йому завідувати її друкарнею, в якій він згодом став головним друкарем і «як архітепограф, редактор і перекладач брав участь у виданні низки капітальних лаврських друків 20-х років 17 ст.» (В.Німчук, цит. праця).

Цінність виданого (на власні кошти Беринди) Києво-Печерською друкарнею 1627 р. «Лексикона», над яким його автор попрацював 30 років, полягає в тому, що, по-перше, він значно повніший, в ньому майже у сім разів більше слів, ніж у словнику Зизанія, тобто 6982 слова. У першій його частині перекладено українською книжною мовою 17 ст. 4980 церковнослов'янських слів. Дуга частина «Лексикона», «имень тлъкованіє» – це своєрідний словничок слів іншомовного походження, в якому протлумачено 2002 власні назви та імена із старослов'янської, грецької, латинської «и от иных Языков начынающа Аса Имена свойственна А», як уточнює сам автор. По-друге, як вказує Німчук, у своєму «Лексиконі» Беринда «використав всю доступну йому лексикографічну літературу» – словники Київської Русі, майже повністю вніс у свій «Лексикон» «Лексис» Плетенецького, використав також праці Максима Святогорця та візантія середина 15-16 ст. Мануїла Ритора. Дуже широка джерельна база старослов'янських слів: «Острозька біблія» (1581), церковнослов'янські рукописи до початку 17 ст. По-третє, цінність «Лексикона» полягає і в його наближенні до новітніх наукових

словників: вказування наголосів, подача слів у фразеологічних зворотах, вказування етимології, вперше в українській лексикографії вказування переносного (метафоричного) значення слів і ін.

Отож, «Лексикон» Памва Беринди, як підсумовує Нумчук, – це багатопланова науково-лінгвістична оригінальна праця, яка тривалий час була посібником засвоєння старослов'янської мови, уможлиблювала читання церковної, філософської і наукової літератури, відіграла велику роль у розвитку не тільки української, але й російської, білоруської, польської та румунської лексикографії.

Причетність «Лексикона» Беринди до зародження румунської лексикографії зовсім не випадкова, а, навпаки, природна, адже ж відомо, що із самих початків старослов'янська мова була мовою ру-

Перша сторінка одного з найдавніших словників української мови — «Лексиконъ славеноросскій и именъ тлъкованіє» Памви Беринди

мунської історіографії, літописів, канцелярських документів і давньої румунської літератури, старослов'янська мова у румунів відіграла ту ж роль, як і латинська мова на Заході (див. і нашу статтю «Слов'янська писемність і культура та їх інтегрування румунською культурою», ж. «Наш голос», ч. 215/травень, 2012 р.). Інтегрування румунською культурою слов'янської культури і писемності, як підсумовано у нашій статті, не перервалось ні після перших початків літератури на румунській мові (16 ст.), а продовжувалось у 16-17 ст.ст., особливо під час великого культурного піднесення у Румунській

Вулиця Памви Беринди у Львові, поштовалистівка, видавець В.З.Л., 1912 р. (Із колекції Юрія Завербного)

Країні (Волощині) за часів володіння Матая Басараба, коли, підкреслює Дан Хорія Мазілу, «позначилися перші впливи з боку православного Києва, де діяв Петро Могила». Ці перші київські впливи завдячуються появі «Лексикона» Беринди, який став, пише Мазілу, «зразком і джерелом слов'яно-румунських словників», «невіддільна поява яких пов'язана з внутрішніми культурними потребами, насамперед з частими труднощами, які виникали (внаслідок рівня підготовки) під час перекладу старослов'янської літератури, яка ще побувала в румунських освічених колах, взагалі у використанні цієї мови як мови культури на європейському Сході». Отож, у 16 і в наступному 17 ст.ст. «протягом приблизно семидесятих років, – підсумовує Мазілу, – появляється аж сім слов'яно-румунських словників», і всі вони мають спільне джерело – «Лексикон» Памва Беринди.

Наслідування румунськими лексикографами «Лексикону» Беринди набрало різні форми. Так, наприклад, олтянський монах Мардаріє Козіянул у своєму словнику, редагованому чи, «може, тільки переписаному» 1649 р. (Мазілу) «Лексиконъ славено-влашескыи именъ тлъкованіє» пристосує назву «Лексикона» Беринди і збереже його список слів-заголовків. Список слів-заголовків «Лексикона» Беринди збережений і в ряді інших праць румунських лексикографів: «Слов'яно-румунський лексикон» у «Кодексі Стурзанус» (приблизно 1660-1670), «Слов'яно-румунський словник Міхая» (1672-1673), «Слов'яно-румунський лексикон Міхая Логофета» (1678-1683), «Слов'яно-

румунський лексикон з Петербурга» (до 1693), а далі – лексикони з наступного століття: «Слов'яно-румунський лексикон Місаїла» і «Лексикон Макарія», відомий під назвою «Пекурарій або Слов'яно-румунський лексикон Пекурарія».

Зв'язок цих словників з «Лексиконом» Беринди – фундаментальний (Мазілу), деякі з румунських лексикографів проявляючи помітну «слухняність» до слов'яно-українських форм (Міхаїл Логофет), інші, як Мардаріє Козіянул, кращий знавець старослов'янської літератури, архаїзує терміни, а треті з них не поступають механічно, а намагаються найти кращі румунські відповідники пояснених Бериндою слів. Щоправда, у слов'яно-румунських словниках не настільки багато різноманітних румунських відповідників старослов'янських слів, як українських у «Лексиконі» Беринди, румунські лексикографи подають їх менше, і лише повнозначні з-поміж них, які відповідають румунській дійсності. Від численних лексем вони і відмовляються. Інколи вносять семантичні доповнення, іншим разом їм не вдається знайти точні румунські відповідники словам «Лексикона» Беринди і ін.

Перефразовуючи Дана Хорію Мазілу, підсумовуємо, що «Лексикон» Памва Беринди – це один з «мостів» між українською і румунською культурами (українським «мостом» дійшов до вивчення давньої румунської літератури і Мазілу, як сам зізнався в даному нам інтерв'ю), а Памво Беринда, додамо ми, – це одна з видатних українських культурних постатей, яка посіла значне місце в історії румунської культури.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

СТЕПАН ТКАЧУК: «ПОЕТ, ЩО ЗАБЛУДИВ НАЗАВЖДИ В СВІТСЬКІЙ БУЧІ...»

До 7-ої річниці від дня смерті Степана Ткачука

«Я – казка татових казок.

Я – пісня маминих пісень.

Я – татова найкраща ніч.

Я – мамин найкращий день»

Степан ТКАЧУК

Коли великі митці покидають світ – стає сумно і порожньо. Завжди сумно і завжди порожньо, а такий смуток можна відігнати, і таку порожнечу заповнити тільки їхньою творчістю.

Сьогодні, коли беру до рук книжки Степана Ткачука, перегортаю сторінки, читаю його вірші і прозу, то ловлю себе на думці, що творчість письменника, після його відходу у вічність ніби виросла, наповнилась якимось новим неусвідомлюваним дотепер змістом... І насправді, його творчість багата і різноманітна тематикою, жанрами, образами... бо він, як пише Микола Корсюк, «розпорошував» себе в багатьох літературних жанрах, – поезія, проза, публіцистика, критичні замітки, есе... «Нелегко окреслити творчу особистість Степана Ткачука, як і його художній світ (...) насамперед через певну суперечливість його художнього підходу у потрактуванні в тематичному плані задінутої проблематики»¹.

«Я – дволикий, як таляр: мене можуть ошарашувати не тільки успіхи, але й найкрихітліші невдачі. Я все виграв чи програв пристрасно, чесно, відкрито. За багатством не ганяюсь, за розкошами не скучаю і за славой не тужу. Хочу почуватись синім птахом, але деревом жити, людей слухати, а свій розум мати...», – описував себе письменник, стараючись відповісти на власне болюче питання: «хто я?...», на яке сам же знаходив безліч відповідей: «Я – грудка глини, капля духу, цятка неба»; «Я – Довбуш... Месник і опришок.../ Отой, що волю вивів з гуці»; «Я – дитина без дідици, / Найбідніший мешканець землі»; «Я – чаклун без родоводу»; «Я – потвора діви долі»; «Я

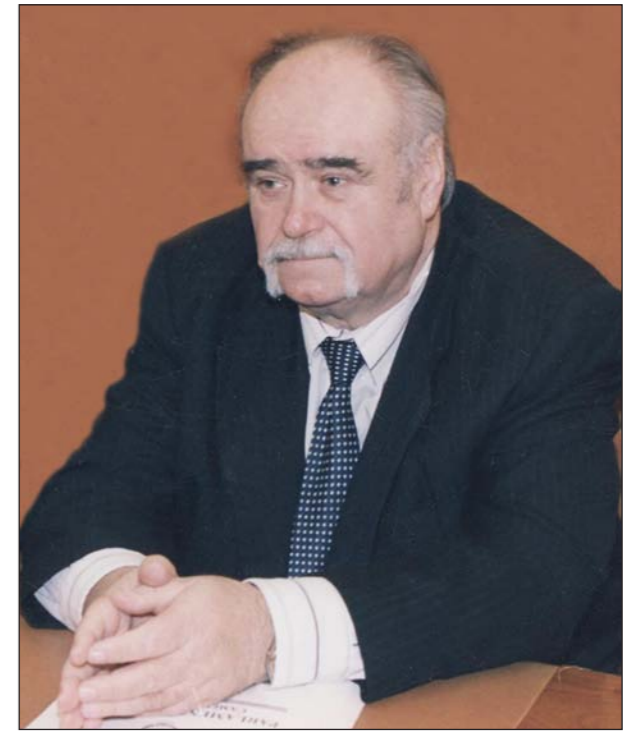
– сльозина довгожданна»; «Я – останній сон, що снився»; «Я – кочуюча догана»; «Я – притишине зітхання»; «Я – ненависті потуга»; «Я – отой, що гірко плаче»; «Я – серце, я – слово, я – дух, я – не в'язень»; «Я – звір, / Розп'ятий в імлі»; «Я – забуте чадо небуття /.../ Я – потвора дивовижних чуд»; «Я – мить неклика неким»; «Я – темна барва в райдузі буття»; «Я – паломник у пустелі, / Що на захід все іде»; «Я – жмур чудного ока...»; «Я – наврочена дитина...»; «Я – той, хто народився без долі, / Я – той, хто мре на самоті /.../ Я безліч разів народився. / Я безліч разів помирав» і т. д. Це іпостасі, або «маски», як назвав їх літературний критик Михайло Михайлюк, признаючи, що поет не ховається під придуманими масками, і не уявляє себе ким-небудь іншим, а тільки актором на сцені життя, котрий успішно виконує всі ролі, написані долею. «Не маємо причини запідозрювати поета в нещирості, в намірі обманювати читачів (...) він наче переконаний, що успіх поета, як клоуна й міма, залежить від числа масок. Звідси й численні переходи від одного стану до іншого, бо так велить правила задуманої гри, яку треба довести до кінця, стани, котрі набувають напусного драматичного, сумного, страхітливого характеру. Наче дитина, яка читає казку, і хоч їй сказано, що в ній усе вигадане та неможливе, вона заставляє себе повірити в описані події, пережити їх, силою уяви наклепати на себе страх, зло, бути учасником якоїсь трагедії (...) з кожною новою маскою творячи собі нове «alter ego»².

Хоча Євген Мигайчук, редактор дебютної збірки Степана Ткачука «Розколоте небо», признається: «...я навіть і не думав, що той, трохи зухвалий, трохи насмішкуватий, кремезний чолов'яга пише або пробує писати вірші, бо, ще тоді, тяжко було мені асоціювати ніжні поетичні почуття з його твердим, трохи брутальним виглядом», проте Степан Ткачук засвідчив себе, ще тоді в 1971 році, як поет з покликанням і обдарованістю,

який «напевно, ще і до написання першого свого вдалого вірша відчув у своїй душі поезію життя, поезію людського існування...»³, але і дотоді, його ім'я було досить знайоме українському читачеві Румунії із сторінок газети «Новий вік».

«У «Розколотому небі» Степан Ткачук перед нами весь, як на долоні, наскрізно прозорий, а маски, котрими він повсякчас закриває обличчя, не здатні ввести в оману, хіба лише затягнути в поетичну гру. (...) Та навіть найталановитіші актори (найбільше, зрештою вони!) з часом утомлюються від ролей, навіть від свого «амплуа», хоч у черговому спектаклі прагнуть зіграти краще й натхненніше, ніж у попередньому. В силу звички та інерції вони неминуче повторюються, починаючи боятися реакції байдужості з боку публіки»⁴. Свідомий цього Степан Ткачук у другій його збірці «Наврочені роки» (1973 р.), хоча «і тут надто егоцентричний», як зауважила Магдаліна Ласло-Куцюк у передмові до збірки, «але іноді він все ж знаходить той брід, який веде на інший берег» і «в таких випадках він виявляється таким же проникливим аналітиком чужої душі, як він яскраво змалював свій власний внутрішній світ».

Немає ніякого сумніву – Степан Ткачук і в другій своїй збірці «віддає кесареве кесареві» – це всевладне «Я» стоїть в основі у близько кожному вірші: «Мої слова надовго зааніміли / Поезія позичила їх голос»; «Я все ж голодний – хоч збагнув сучасність»; «Я по волі чи неволі / Заблудився на роздоллі...»; «Я руки переплів навхрест, / З тенет ества звільнив свій дух /.../ Я взув сандалі золоті, / Пройшов по через попел літ, / Розчавив спогади святі»; «Я довгим світом пристрасно мандрую / І все, що людське, не чуже мені...»; «Я світло черпаю із мого дня / І тіні ллю у мої очі»; «Я попел людських душ зібрав в долоні / І виплакав у попел глечик сліз»; «Я поза небуттям зробив халупу...»; «Я дуб крислатий, та без листя...»; «Я затаїв у серці страх / І підпалив вогонь у долонях, / Щоб погоріли туї ті, / Що не струсили спів по скронях»; «Я човен витесав із серця – / Химерне втілення примар»; «Я ношу завжди брата серця / В одному із моїх очей»; «Я полощу очі синім небом / Та просвіжую зірками ум»; «Я підпалив вогні у мушлях, / Що кручені таять слова...»; «Я хочу тинь свою роздерти / І пристасть звити у клубок /.../ Я вірю у відкриті вікна, / В такі влітає вітровий...»; «Я ходжу по землі, / Немов покосами / Косар / Проходить...»; «З неслухняних мрій / Я сплету драбину, / По якій піднімусь / Аж до неба» і т. д.

«...На відміну від тих авторів – а ім'я їм леґіон – які після першої збірки вичерпали себе, Ткачук радує нас тим, що у порівнянні із «Розколотим небом» у «Наврочених роках», ще більша розкіш картин. (...) Наврочений світ, наврочений поет, наврочені роки... Здавалось би, що ми перенесені у фантастичний світ казок німецьких романтиків, зокрема Е. Т. А. Гофмана. Але все це є лиш спосіб виразити душу сучасного поета, передати його постійне єдиноборство із долею, яке таке напружене, що він ладен був підпалювати туї (дерево життя) в долонях, аби витерти сліди, полишені нею»⁵.

До збірки «Наврочені роки» не можна підступати з єдиним ключем, як до «Розколотого неба», а необхідно, як пише М. Михайлюк «триматися на безпечній від масок відстані, не вступати безоглядно в їх гру, а з терпінням, терезами в руках відшукувати ознаки зростання художньої майстерності, розширення тематичного кругозору, відсіювати образи й мотиви, що вже стали майже стереотипами, від справжніх, або, за словами М. Ласло-Куцюк, «надзвичайних поетичних знахідок»⁶. Не відмовиться поет від милих йому масок ні в майбутніх своїх поетичних, навіть прозових збірках, а буде подорожувати під ними до кінця своїх творчих мандрівок, бо вони разом з образом матері, який супроводжує його скрізь, найдорожчі скарби його «кочівницької душі».

(Продовження на 8-ій стор.)

СТЕПАН ТКАЧУК: «ПОЕТ, ЩО ЗАБЛУДИВ НАЗАВЖДИ В СВІТСЬКІЙ БУЧІ...»

(Продовження з 7-ої стор.)

«За образом моєї мами/ віддавна кружеляють ночі,/ А сльози грона опівночі,/ на віях сяють зіроньками». У збірці «Час без часу» (Критеріон, 1975 р.) Степан Ткачук бачить «Образ матері» крізь маску блудного сина, на думку Михайла Михайлюка, – це одна з наймиліших йому серцю масок, і поет не втрачає жодної нагоди скористатися нею, а тих нагод безліч, бо поет вічно кається у якихось невинних провинах: «Я, мамо,/ Десь колись додому вернусь/ Старим та зосенілим, наче кочовик,/ Одружений з дорогами віддавна,/ Але з якими жити ще не звик».

Четверту зі свого поетичного доробку збірку «Посміх світу» (Критеріон, 1977 р.), премійовану Спілкою письменників Румунії, Степан Ткачук присвячує своїм «Преширим батькам Ликерії і Василеві», в ній він оспівує рідну свою батьківщину – Буковину, бо вона для нього: «казковий край»; «православна пресвята молитва»; «божественна діва»; «доня феї Долі й Зевса часу»; «пасторальний світ світла й звуку». А також, як і для Івана Франка (М. Михайлюк): «всеплодюща мати», яку хоче «лиш цілувати в руку».

Приступаючи до аналізу п'ятої збірки Степана Ткачука «Кочівницька душа» (Критеріон, 1980 р.), Михайло Михайлюк вирізняє «досить відносно, бо часто вони переплітаються», щонайменше три іпостасі поета: «зухвалого «блазня», чиє одне око сміється, а друге плаче (пригадаймо собі, що блазень при дворі монарха чи вельможної особи безкарно міг казати правду); стривоженого глашатая правди та обвинувачувача; і покірного, скромного пуритана, який тужить за рідною Буковиною»⁷. «Кочівницька душа» поета тужить за рідним краєм, за батьківським поргом, за стежками дитинства і він виливає свою тугу у «Молитві» до матері і батька, до хреста і могили: «Молюся і матері, і тату,/ Щоб доплестись живим додому./ Молюсь і хресту, і могилі,/ Щоб смерть знайшла мене в Данилі».

Під грою масок, як назвав М. Михайлюк мандри і кочування поета під вітрилами невгамовної уяви, Степан Ткачук 1982 року докочував до своєї шостої і останньої поетичної збірки критеріонівського періоду «Подорож у вічність», яка

є також ліричною сповіддю під різними масками.

«Подорож у вічність» Степана Ткачука – ціла «одіссея», під час якої він то знаходить, то втрачає «нитку Аріадни» в лабіринті власної душі (появляється в імовірних та неймовірних іпостасях, міняє одну за одною маски)⁸. І виступає перед нами, спочатку під маскою поета, «що заблудив назавжди в світській бучі», опісля під маскою Дон Кіхота, який «все життя боровся з вітряками/ І програв усе», а далі: літом, «що не зав'язало жодних плодів»; «в'язем власних слів», до самого скону; народженим без долі, помираючим на самоті і т. д.

Степан Ткачук сам признається, що любить гратися з думками і словами: «Люблю бути Ейнштейном і Коперніком,/ ...люблю снитися Шевченком на горі сваволі /.../ І написати Біблію для всіх часів і долі», але в той же час з відвертістю признається: «Я так боюся! Так боюся! Так боюся,/ Що із життєвих плетив не розплутаюся ніколи».

До критеріонівського періоду належать і прозові збірки Степана Ткачука: «Сузір'я предків» (1974 р.); «Калейдоскоп» (1985 р.); «Хвилино, зупинись!» (1989 р.) та роман «Нічия пора» (1979 р.), нагороджений премією фонду ім. Івана Франка (Чикаго, США).

(Продовження в наступному числі).

Примітки

1 Микола Корсюк, *Просвіти*, том 1-ий, «Степан Ткачук», Видавництво RCR-Editorial, Бухарест, 2009 р., стор. 223

2 Михайло Михайлюк, *Слово про слово*, «Маски поета», Видавництво Критеріон, Бухарест, 1980 р., стор. 146

3 Євген Мигайчук, *Розколоте небо* (Ст. Ткачук), «Замість передмови», Видавництво Критеріон, Бухарест, 1971 р., стор. 5

4 Михайло Михайлюк, *там само*, стор. 153

5 Магдаліна Ласло-Куцюк, *Наврочені роки*, (Ст. Ткачук), «Передмова», Видавництво Критеріон, Бухарест, 1973 р., стор. 5

6 Михайло Михайлюк, *там само*, стор. 157

7 Михайло Михайлюк, *там само*, стор. 171

8 Михайло Михайлюк, *там само*.

Степан ТКАЧУК

«Я – ТОЙ, ХТО НАРОДИВСЯ БЕЗ ДОЛІ...»

СПЕКТАКЛЬ

Я останній із акторів, що в кулісах
Народились і примушені дожити
Те життя, що показалося прекрасним,
Про яке, на жаль, не можна говорити.

Глядачі, поради усяких та гатунків
Не чекайте ув амфітеатрах часу,
Щоб побачити, як лимарі сплітають
З язика мого батіг покори й спасу!

Я не маю на устах настільки реплік,
Щоб бодай по одній вам подарувати;
Все ж таки на ваші слушні запитання
Ладен тільки в причтах вам відповідати.

Я – властитель мови, що насилу звіку
Мусить і правопису, і слів цуратись,
Хоч вона ні мить із долею і часом
Не любила і не любить в жмурки гратись.

Я з глухими і сліпими не братаюсь!
Світ мій повен і прокляття, й сліз народу, –
Він мене підняв взірцем на піку світла,
Всупереч, що Хтось забаг жбурнути в воду.

Тутки й тамки вогнища заплomenіли...
Тамки й тутки шибениці марші грають..
Хто ж мене під шибеницю вербує?
Чом же вогнища мені не потурають?

Довгими обозами слова і мислі
Просуваються тернистими стежками
(До якогось вогнища чи шибениці...)
На чолі з своїми мстивими катами...

Плачте, очі! Губи сині, усміхайтесь!
Вогнища, палайте! Прійте, шибениці!
Вішайте і попеліть усіх мисливців,
Що полюють мови рідної жар-птиці!

Вогнища та шибениці часу й долі,
Як мені із вами добрим другом стати,
Щоб ні рідну мову, ні себе самого
На розправу ваших злосних душ не дати?!

Тутки й тамки вогнища заплomenіли...
Тамки й тутки шибениці марші грають..
Мимрять реквієми прахи й оловоди...
Землю у сльозах водно вітри купають...

ПРОФАНСЬКА ПІСНЯ

Я – той, хто народився без долі,
Я – той, хто мре на самоті,
І волю віднайшов в неволі,
І пустирем проклав путі.

Я безліч разів народився.
Я безліч разів помирав.
І скільки разів Зевсом снівся,
Я стільки разів ним не став.

Думки мої горять, як свічі,
І палом їх згорілих крил
Обшкрумлю всевидящі вічі
І страх оскнарених могил.

На струнах серця грають бурі,
Язик плете і се, і те,
І бродить тінь моя в зажурі,
Немов послання пресвяте.

Моря збушовані й сумирні
Боятися берегів своїх,
А гавані малі й обширні
Причалюють лиш плач і сміх.

П'ють Зевси, замість квасу, сльози
З квітстих глечиків образ,
І дух мій гнеться, наче лози,
Хоча твердий, немов алмаз.

ПАРАЛЕЛЬНЕ ЧИСЛЕННЯ

Я небесні числю зоряниці
Так, як на колінах у божниці
Числять богохульники – насилу! –
Тих, хто їм висипує могилу,
Та зрікаються, як ночі днина,
Кожного свого блудного сина.

Іван РЕБОШАКА

2012 – РІК РУМУНСЬКОГО КЛАСИКА
ЙОНА ЛУКИ КАРАДЖАЛЕ

НАЦІОНАЛЬНА ГЕНІАЛЬНІСТЬ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ЕКСПРЕСІЇ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАДНА ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ

(Продовження з № 216)

Стосовно питання національної геніальності «мовного одягу» прози Й.Л.Караджале, Станіслав Семчинський, упорядник, перекладач найбільшого числа зразків тома «Тріумф таланту» і толковий знавець Йона Луки Караджале (і не тільки його з-поміж румунських письменників), у даному 1996 р. нам інтерв'ю для Всесвітньої служби радіо Румунії 24 січня 1996 р. (надруковане румунською мовою у ж. «Luceafărul», ч.8/ 6 березня, 2002 р., і в «Curierul ucraïnean», ч. 96-97, 2002 р.) зізнався, що Караджале як письменник, «який пише для «вуха» (розмовною мовою – *I.P.*), не зручний (для перекладача – *I.P.*) фонетикою своєї творчості», адже ж він «сам визнавав, що йому було інколи дуже важко транскрибувати «цитати» із мовлення педагога «нової школи» Маріуса Кікоса Ростогана», що «при здійсненні перекладів» для нього і його співробітників великою трудностю була «одвічна проблема підбору потрібного слова, необхідного слова для найбільш адекватної передачі оригіналу», що «деякі моменти і скіци Караджале залишаються неперекладними», але «все-таки багато з труднощів були подолані, і український читач може «смакувати» гумор і рафіновану сатиру Караджале».

Без того щоб ризикнути, поділяємо думку Семчинського і вважаємо, що достатнє число моментів і скіц у перекладах майже повністю або частково наближаються до того, що Марін Преда назвав творчим перекладом: вони відзначаються достовірним відтворенням «тюрнюра» караджалівської фрази в її природній «течії», еквівалентністю всіх дискурсивних реалій («La hanul lui Mânjoală», «Adevărul», «Istoria multului»), синтагматичною відповідністю («Petițiunea»), стилістичною достовірністю передачі, наприклад, заїкання заступника префекта у розмові з селянами («Arențașul gotân»), передачею багатьох «натяків-здогадів і криптичних неясних повідомлень» (Мірча Йоргулеску), художнім «реконструюванням» фрази («Reportaj»), підбором цілого ряду відповідних румунським українських виразів («Broaște...destule», «Norocul culegătorului») і ін.

Ряд інших виразів, що належать, як уважав Тудор Віану¹, до засобів вираження мовленнєвого комізму (деформації слів, мовні «паразити», народні

етимології і ін.), передано близькими еквівалентами. Італійські, французькі та англійські елементи, на жаль, не збережено в оригіналі, а перекладено на українську мову, повсюди орфографічно виправляно «неправильні» та «народні» форми, а все це, на думку самого Караджале, є «щедрим» джерелом комедійності слова. У підвалах сторінок наводяться пояснення різних історичних подій, згадуваних у текстах. Дуже корисними були б подібні пояснення до таких «соковитих» власних імен, як Bostandachi, якого конотації зовсім невідомі іноземному читачеві (рум. bostan = гарбуз, метафора дурної голови кого-небудь).

Інше джерело іронічної субстанції творів Караджале, вважає Шербан Чокулеску, – це девальвація термінів засобом перебільшення, чергування питальних та окличних фраз риторичним способом, фальшива скромність, симуляція жестів поведінки, які виступають як своєрідні антитези античних риторик, маючи один термін виражений, а інший – «прихований», який, по суті, «перекладає» нюанс сказаного. Це, як оцінює Тудор Віану, – так звана «інтелігентність» (inteligentismul) – постійний метод Караджале, своєрідне мовлення, яким письменник сугерує читачеві сприймати протилежне значення тих тверджень, слів та виразів, які фігурують у тексті. У будь-якому іронічному мовленні творів Караджале наявні ці два терміни. У ряді перекладів («Atmosfera încărcată», «High life», «25 de minute», «Amicul X») у певній мірі ці терміни збагнені. Але бувають випадки, коли в художньому мовленні Караджале не виражений термін – «прихований» дуже глибоко (небезпідставно Джордже Келінеску зауважував, що інколи текст автора не треба лише читати, а інтерпретувати його), а переклад не виявляє його, і тоді в ньому ані сліду іронії немає, як у перекладі слідуєчого фрагменту дискурсу: «...d-ta, iubite cetitor, numai d-ta care încă n-ai fost mamă...» («Premiul întâi»).

«Прихований термін», згідно з концепцією самого Караджале, – це «шпиль (вершина) експресивності», як це особливо показово впливає з наведеного ним же ілюстративного прикладу гри двох клоунів: «У сцені з клоунами, інтенцію якої становив би, скажімо, дитячий обман, два артисти користуються стрибками, словами та рухами, бо все їхнє змагання знаходиться у необхідному зв'язку з інтенцією, з обманом. Усунення

однієї чи іншої із сторін гри було б шкідливим, бо кожна з них є необхідною для сповіщення інтенції, і таким усуненням спотворився б зміст»². Оскільки замість того щоб «критикувати», Караджале вдавано «вихваляє», а з описаної у його творі сцени вилучено чи опущено (читай: не перекладено) певні вирази, деталізації, інформації тощо, то й «інтенція сповіщення» страждає, стиль експресивності в такому разі не будучи достатньо явним. Так, наприклад, іронізування дилетантського газетярства у перекладі твору «Groaznica sinucidere din strada Fidelității» не є настільки виразним, як в оригіналі, бо якраз ті речення, які симулюють похвалу, не перекладено.

З тієї ж причини оминання підкреслень іронічний караджалівський «батожний ляск» не відчувається у перекладі ряду пасажів з «Politică și delicatețe».

Іншим разом, у перекладі значеннєві конотації наче «прослизують» незапомітно «попід слова» (Мірча Йоргулеску), нейтралізуючись («High life»).

У даному нам 1996 р. інтерв'ю Станіслав Семчинський зробив й інше доречне зауваження, яке вповні відповідає художній дійсності: «Творчість Караджале – дуже румунська, навіть занадто румунська, якщо можна сформулювати такий суперлатив з цим прикметником». Вона «дуже румунська», бо, як відзначав Ґарабет Ібреїляну, «Караджале охарактеризовує давний і новий суспільні класи, персонажів, їх етнічне, волоське (мунтенське) чи молдавське походження та суспільну роль, бо об'єктом його творчості є норони перехідного періоду, тобто суміш давнього і нового, місцевого (вітчизняного) та іноземного тощо». Тому-то конче потрібні були б пояснення сполук власних імен та прізвищ типу Edgar + Bostandachi, Athenaisa + Perjă і ін., а прізвища із закінченням на -esco не слід було виправляти на -escu і ін.

Караджале – це видатний національний письменник, бо, як підкреслював Джордже Келінеску, «його фікції є суто справедливими з точки зору універсалізму і сучасного моменту, з якого абстраговане узагальнення, перед митцем стояло тільки завдання не сказати більше, ніж все». І він, як продемонстрував Тудор Віану, «зобразив усе»: мовлення ряду суспільних категорій останніх десятиріч XIX ст. – «забрудненого політиканством» поміщицтва, мунтенської буржуазії після 1870 р., бухарестських дрібних службовців, жителів міських околиць-передмість (махали), селян, жителів

провінцій (мунтенців, молдован, арделян), професій (купці, юристи, викладачі, службовці). Персонажі усіх цих категорій «живуть» у творчості Караджале тільки способом власного мовлення, відмінного словниковим складом, фонетичними і морфологічними особливостями, різноманітною фразеологією та реченнєвими різновидами, синтаксичними конструкціями та діалогом»³.

Настільки відмінні з лінгвістичної точки зору середовища, «зображені (pictate, Tudor Vianu) Йоном Лукою Караджале», у перекладах не досить явно постають із-за реальної неможливості передачі, наприклад, передміського чи циганського мовлення, яке перекладачі літературизують, а до того і опускають надто показові вирази та речення (як ті, що підкреслені у нижчеподаному прикладі), внаслідок чого переклад вповні позбавлений караджалівського «смаку»:

«La toate caseler boierești o cunoaște pe Țăca..., la toate coșoanele mari o știe pe Țăca (...) *Hao-leu!* Încep să se bocească baba și copilă, ce năpaste a fost să cază pe noi (...), *merge să le mursici mai zdravăn; dar cu Țăca nu prea, fiindcă e, pardon, în poziție;* (...) Stai, ca spui, *mânca-te-aș...*» («Două loturi»).

У перекладах бухарестська атмосфера позбавлена і неперекладанням чи «мимовільним» оминанням російських виразів мовлення (підкреслених у слідуєчих прикладах) візників-скопців, або перекладом «безбарвними» відповідниками:

«Ne suim toți trei în birje și *paidiom, gaspadin!*»
– *Paidiom, gaspadin! Na leva, na prava...na prava, na leva*
«Apoi, către *muscal*:
– La usprezece fix, *Ivanușca!*»
«... iată că sosește d. Georgescu *cu muscalul* cu cauciuc».

Лексема *muscal*, до речі, опущена і в інших перекладах («...ne-om pomeni că ne trântesc la cvartir o duzină de ofițeri *muscali*»), як і похідні від неї форми, створені за румунською деривативною системою – *muscalagioaia* («Ultima emisiune»), вдова покійника на прізвище *Muscalagiu*, створене за тією ж деривативною системою, яке вказує етнічне походження персонажа (Ґарабет Ібреїляну).

(Продовження на 12-ій стор.)

Статуя Караджале перед
Національним театром в Бухаресті

НА БЕРЕЗІ КАЗКИ САМУШИН СІВАВ

(Продовження з 13-ої стор.)

Зараз же ідуть разом – з Яремою. Дивлюся і зауважую, що трава вища за цих людей. Ідуть повагом, розмовляють. Тече ріка унизу. Тече потік бесіди у річищі часу і світу. Двох людей, котрі ніколи не бачилися, а за першої ж зустрічі стали близькі, наче рідні.

Палають свічі біля хреста. Горять очі, небадужі до історії і родів душі. Спалахи золотих листочків свіч освящують сирій священний знак, під яким батько Яремової матері. Як це важливо побачити – хай і пізно – оте, чого, може, і не міг би відкрити та уздріти. А це – живлюще коріння родового дерева, що з часом переходить у глину. Зрештою, з якої і вийшло.

Історія і філософія – речі взаємопоєднані. Проте розуміємо – до краплини, до крихти – на найвищій точці життя, з якої уже ближче до неба.

Звідси – до колишньої хати. Колишньої? Саме так, бо за комуністичної системи усе, у тому числі й духовенство, різко піддавалося критиці і критиканству. Знищенню того, що пручалося і боронилося.

– Оце, де видите барабулі, і є хата й подвір'я славного роду, у якому з чотирьох синів усі стали вчителями, – розмову довжить Василь Іванович. – Іван Бажанський, перший фотограф Буковини, письменник і учитель з Вікна – зять цього роду, або...

Ярема бігає картоплищем. Сусіди, заскочені цією біганиною (певне, що не відають, що це гість із Румунії) – ні слова з уст так і не зголошують на розмову.

А він, Ярема Онищук, таки, мабуть, «достукався» до хати і кожного кутка чи п'яді землі колишнього подвір'я. І як добре, що Бог дав цій родині Івана Бажанського – фотографа. Він на початку XIX століття сфотографував хату із родиною – великою-великою перед очима душі – вікнами хати.

Хата на фото... Благо, яке у свій дивовижний спосіб зберегло таємницю тепла у часи віхол і гармидерів політичного життя, що найганебніше вплинуло на його хід. З городу – на вулицю. Вулицею – до Дністра, який буквально через одну хату. Сивий чоловік настроїголов скидає босоніжки – і босоніж берегом. Якось дивовижно шукає квіти. Є сенс

у цьому, бо за професією він – інженер лісового господарства. Добре знає природу. Фотографує майже на кожному кроці. Відтак до тополь, які стовідсотково мав бачити у дитинстві його неньо. Кладе руку на кору, аби відчути дух дерева, що уміє слухати, врешті-решт, як і вода, яка біжить до Чорного моря.

Простягає долоню до долоньок тополиних листочків і просить Володимира Антофійчука зафіксувати мить для себе, роду, історії.

Пан професор гукає, коли сивань щойно уже віддалився, щоб більше побачити світу у Самушині.

– Ану, пане Яремо, скажіть у бік скель, що на протилежному березі, як і 100 років тому ваш батько: «Я ту-у-т...»

Руки човником... Але не виходить нічого, бо... Гість не здогадується... Річ у тім, що за 100 літ на скелях вирости ялини. Хай і не такі, як на звичайному ґрунті. Однак жодні потуги тих, хто гучно гукає, безрезультатні. Скеля мовчить. Звісна річ, багнеться, аби повторилося «Я – тут...» Таке враження, ніби скала не визнає того, кого не знала і не бачила ні разу.

Щоб сум із цього приводу не завдавав шкоди святкової днини, Ярема чимдуж до човнів. Набира у пригорщі теплої води, цідить їх, краплі мов мала дитина, і так само захоплюється срібним бризом, що сяють під дією сонцепромінів природи і його радості. Якщо одним словом виповісти устами, то це – рідносьяй.

Сідає у човен. До слова, у книзі є згадка про те, як два малі онуки – батько і Зебо – просили дідуся придбати човен (бачите, у сусідів є, а у нас – чомусь ні). Дідусь був добрий – наступного літа придбав для шибайголів.

Скільки води у Дністрі сплигло відтоді саме з оцієї точки, де сидить у човні Ярема Онищук?

Час – категорія вічності, які треба розуміти і берегти.

Вихід на берег. Той, що при ньому, той, що урізав потоп 2008 року, і той, що тичиниться високою травою.

Пора далі. Попри... колишню хату. Але ми іще затримуємося у надбережжі, де увагу спостережливого українця з діаспори привернув... дятел. Його силует пан Ярема запримітив на сухому стволі

старої-престарої акації (може і пам'ятає Дениса Онищука!), яка пахтіла висококонцентрованим трунком, здається, на всі доколи. Як у тій пісні, де половина саду квітне, половина – ...сохне. Тут те саме: пів деревини у буйнні цвіту, пів – чи майже пів – антрацитова барва.

– Довбак, ковпак, – з радості зазначає гість із Румунії.

Ми із Володимиром Івановичем щиро-щиро усміхаємося, оскільки не сподівалися почути оці означувані речі щодо птаха.

О, як духмянить акацієвий цвіт 29 травня 2011 року отут, у Придністров'ї, де через 100 літ по своєму батькові уперше ступає – і босоніж! – його син.

Час поспішати. До церкви, де зачекався отець Василь. До храму, в якому колись молилися Богу усі Іваницькі.

Священослужитель Василь Киюк вельми радий таким гостинам. Гілочка родинного дерева прихилилася до Самушина о такій високій порі довголіття. Що ото важить коренева основа роду!

Ярема Онищук дарує отцю Василю батькову книгу, у якій чимало розділів про Самушин.

Гості заглядають чи не у кожен куток. Тут, у Божому храмі, дух предків вита!

Сонце пече. Незважаючи на велелюбний затінок, який утворюють на святому місці понад столітні дерева. Пече – і то нестерпно! – така тривала-тривала розлука з отчим краєм, двома населеними пунктами – Дорошівці та Самушин (у першому народився батько Іван, а в другому відпочивав на канікулах у дідуся і бабусі Денис). Там, де розлука, там – наелектризована динаміка суму за прадідизною, іншими словами – вічний плач душі.

Аби розв'язати його, самушинський сільський голова Михайло Когут запрошує гостей до мальовничої місцини на березі Дністра. І тут, два дні після Кліводи, у буковинсько-галицьке високоствя – блакитний май небовисся – зринають ніжні українські мелодії, що їх тчуть серцями і душами співаки.

В. Антофійчук знімкує буквально усе. Цей повнозерний день годиться зафіксувати на плівку самого часу, адже йдеться про історію родів і народу. У міцному гурті разом з гостями і священником твориться диво дивнее. До того ж, пан Ярема має давній український пісенник (здається, од батька ще), тому шепоче слова, водночас і звіряє їх силу, ще перевертлюється у високу ноту духу, зиркаючи очима на кожного учасника унікального дійства. Геніально! Велично! Заклично! Які голоси! На тлі казки, що такою її сприймаємо в оці шедевальні миті. Од зустрічі пісні, мальовничості пейзажів матінки-природи, і, якщо хочете, національного братерства, незважаючи на кордони, які донедавна вважалися за сімома замками.

Пісня ніколи не терпіла цієї нав'язливої принуки щодо територіального поділу на межі й кордони.

Ярема, син Денисів, утішений зустріччю. Єдине, за чим шкодує – це... Саме так. Скеля з лівого берега вічної ріки не озвалася: «Батьку, я тут! У Самушині, рівно через 100 років після тебе!»

Час... Життя... Ніколи б не подумав – уже й голівонька сива-сива, – що вони, оці дві філософські категорії, такі всесильні, точніше, неспростовний час того, що насінини можуть прорости на скелі і стати деревами. Не завважив би, якби не оця прикрість – розгублене мовчання скали.

...Пісні лилися, наче хвилі у Дністрі. Поблизу відпочивала група калушан з Івано-Франківщини. Одразу нагодилися до товариства, щоб заслухатися у твору народнопісенної класики.

Голоси усіх виконавців воєдино сплелися у пісні, ті перлини, що прикрашають наше перебування на землі за будь-яких умов і примх.

Ярема та Одарка Онищуки випромінювали з очей незбагненну втіху од цього свята і мріяли про наступну поїздку до ріднокраю, що його омиває Дністер і берег життєвої ріки кожної людини, що тут жила, живе і житиме.

Якби не Володимир Антофійчук, такої гармонії і такої казки не було б взагалі.

Образ письменника заяскравів на все шкільне подвір'я – меморіальну дошку відкрито

Лідія КОВАЛЕЦЬ, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЩОБ ЧУТИ, ЯК ПЛАЧУТЬ ДЕРЕВА...

Морально-етичні настанови української письменниці з Румунії Марії Чубіки

Добірка творів, про які говоритиму, побачила світ на сторінках популярного журналу для українських дітей Румунії «Дзвоник»: власне, починаючи з 2007 року, Марія Чубіка регулярно приходиться до читачів цього часопису на зустрічі, кожна з яких начебто й не схожа на попередню і водночас десь у глибині повторює її сутність. Ось «Приємний сюрприз», у центрі якого гурт малих школярів, дітей уважних та чуйних, бо інакше як запримітили б вони у велелюдному просторі старенького самотнього чоловіка – пана учителя, як би розважили-зрозуміли його душу. Або «Пригоди листочка», його проникливе й так схоже на дитяче відкриття світу, змін у природі й у власному самовизначенні. Або «Феєрія літніх канікул» – подана крізь призму сну дитини повноуявна картина усіх благ, котрі здатне подарувати лише село, сільська аура, на протигагу міській цивілізації.

У цих та інших роботах письменниці закладена глибока філософська підвалина, рідко висловлена прямолінійно, переважно прикрита підтекстом, іноді й гуморинкою. Сказати дещо тенденційно вже назвою оповідання «Завжди слухайтеся батьків!» – таке не у правилах Марії Чубіки, втім, іноді треба оцю свою філософію й декларувати, як на уроці, адже від запаленого збудження хлопчиною сінця могло статися непоправне лихо. Отож превалює м'яка, в міру драматична

тональність, життєві ситуації своїм змістом близькі дитині й стосуються здебільшого дому, рідних людей, природного довкілля як найголовніших сфер буття кожного з нас, як наших оберегів. Доглядаючи деревце, посажене разом із дідусем, прислухаючись щораз до його потреб, лірична героїня «Розмови в саду» лише так змогла почути його голос і голос усього, що наповнює сад.

У цій творчості діти вчать-ся колядувати й радістю сповнюють передовсім свої душі («На Різдво»), бабуся й дідусь для них – беззаперечні авторитети, об'єкти хвилювань і роздумів («Чому в бабусі сивина на скронях»), супутники навіть у мандрівках світовою комп'ютерною павутиною («Подорож в майбутнє»), учасники напівдетективних захоплюючих історій («Куцик»). Так само, як учителі, котрих чимало. Вони можуть несподіванозасмутити, як-от малого школярика Стефанка, який, ідучи свого найпершого ПершOVERесня зі школи, радісної та святкової, тривожиться, адже йому не дали завдань: «Хіба це школа? Та це знов дитсадок» («Домашнє завдання»). Але переважно учителі відчувають дітей серцем, є разом з ними і в позакласному житті, бо іноді лише там можуть побачити те, що не запримітилось у школі («Близнючки»). Та найбільше в цьому плані Марія Чубіка, схоже, любить, коли наставниці водять дітей на природу, м'яко й ненав'язливо передають

свою власну здатність її, природу, слухати й чути. Такі картини маємо в оповіданні «Слідами щедрої чаклунки» – творі рівному й світлому, бо ж чаклунка – осінь, а ще більше в оповіданні «І дерева плачуть», захмареному смутком попри «весняність» пори, її завітчаність бриндушковим цвітом. Почувши, як працює бензопила, вчителька, яка привела своїх вихованців до лісу, щоб «зустріти наяву пробудження природи», не може приховати болючої сердечної емоції: «Я з сумом говорила їм про ліс, який треба берегти, про його життєве значення і про те, що дерева плачуть. Для них, а головне для молодих деревчат, гілочки, мов руки людини, тому ніколи не треба їх рвати, ламати, калічити.

– Ви сказали, що вони плачуть? – недовірко перепитала Василинка.

– Так, любі діти, вони плачуть. Ану, послухаймо, – сумно відповіла я.

Гурт зупинився і завмер в очікуванні. Бензопила продовжила свою роботу. Через хвилину-дві з болючим криком гупнуло зрубане дерево. Луна прогула далеко за Магурою.

– Ви чули той крик? – запитала дітей і разом відповіла: – То і був плач.

Сумним поглядом діти ще довго дивилися на ліс». Ось він – відгук на пережите в дитячих душах, ось він – урок, куди результативніший, ніж мав би відбутись безпосередньо у класі на тему «Бережімо природу».

Від окремих писань Марії Чубіки, їх певних образів та мотивів неважко провести паралелі до інших зразків української та й світової літератури: від щойно окресленого – до «Битви» О. Кобилянської, цілої низки творів на

екологічну тематику, від по-своєму оригінального оповідання «Михайлик вже великий» – до популярної повісти-ни Н. Забіли «Катруся вже велика», від «Малого маляра» – навіть до М.Твена з його «Пригодами Тома Сойера», бо «двічі щасливий» Юрко (він закінчив перший клас і він на канікулах – у селі), скориставшись відсутністю запрошених для ремонту малярів, чого лише не намалював на білих стінах – «кучеряві хмари, які пливли по ясному небу. Вище них – жовте золоте сонечко, яке всміхалося до нього жовто-розоржареним промінням», «бабусині троянди, які цвіли на городі», контури бабусиної хати, оточеної зеленою травою і деревами. Отже, світ яскравий, втім, іще яскравішою його може робити думка дитини, її жива добра фантазія, як і толерантність у ставленні до дітей нас, дорослих. Бо, виявляється, можна такий «сюрприз» від онучка сприйняти не як прикрість, а як іще один подарунок долі, погодившись, що він, онучок, вмів малювати не лише «окастих» героїв із мультків. Можна, мабуть, і треба іноді нам також відриватися од суєти і, подібно до літературної бабуні М. Чубіки, мчати лабіринтами фантазії, відкриваючи ніби й інші реалії, щоб краще зрозуміти свою, і всю дитячу сутність спрямовувати на те, щоб вона почула, як плачуть дерева, бо лише тоді є ймовірність, що вона, дитина, відгукнеться на плач людський.

Із цього погляду твори Марії Чубіки – не лише для дітей, їхні мудрі морально-етичні настанови не зашкодять пізнати кожному.

Михайло ВОЛОЩУК

ПОРА ВИРУШАТИ В ДОРОГУ

Пора вирушати в дорогу,
До щастя і муки іти
Та дякувать долі і Богу
За вдачі й невдачі завжди.

Я трутнем й лінивцем не буду,
Бо, де у житті я спинивсь,
Знайшов там і землю, і воду,
І хліб там пахучий вродивсь.

Вірші у святковім наряді
Пливли в вальсі сонячних стріл.
Й на цьому яскравому святі
Сам Бог сів, як гість, за мій стіл...

СПОГАД ДАВНІХ ЛІТ

Мене катує спогад давніх літ,
Черпаю я його із пройдених стежок.
Де той хлопчина, де той світ,
Коли він вперше взяв у руки батіжок?

А віз скрипів, полохав сон доріг,
І зорі потухали ув імлі.
Здавалося, що батьківський поріг –
Це знак безсмертя на землі.

Мій віз скрипів, скрипів, скрипів
І гасли дні у закруті доріг,
А шепіт одиноких яворів
У музику натхненну переріс.

Бриніли струни віщих мандолін,
Буяли звуки у тривожних снах,
І я вже бачив обрис перемін
У моїй долі і моїх ділах.

Цвіла напруга в пульсі молодім,
Гуляла в жилах невгамовна кров,
Я кружеляв у вихорі палкім
І неминучу ждав свою любов.

Тепер цей спогад спалює мене
Й голубить серце водночас,
Бо він закарбував лише одне:
Що я люблю, люблю безумно вас.

ХМАРИ

Підперезались громом чорні хмари,
Кудись, у безвість, мчать і мчать,
Немов розгублені, без чабана, отари,
Немов моя роз'ятрена печаль.

Моє минуло літо, ось вже осінь
Сплітає павутиння обіч скронь,
Але з душі не зникла світла просинь –
Вона надій моїх і дум вікно.

ЯК ВЕРБИ СПАЛИ

До мене гай заговорив
В пору нічну, як верби спали,
Як коням гриви – диво-див –
Місячні промені чесали.

І вітер спів тоді відніс
До зваб дрімучої діброви,
Як буйні трави край беріз
Свої купали в росах брови.

Невтомний гомін берегів
На скрипці хвиль бажав заграти,
Та враз спинився, занімів,
Щоб водам сон не турбувати.

І віз скрипучо покотивсь
Десь по дорозі – все скоріше,
Та дуб до нього нахиливсь
І попросив: котись тихіше.

Не годі турбувати сни,
Бо доовкіль вже хоче спати.
І віз спинивсь, де ясени
Збирались ранок зустрічати.

Павло РОМАНЮК

СИНІЙ ПЛАЩ МОЄЇ ДУМКИ

Присвячую Ф.М.

КОРОНА КРОН

(В акордах СІ-ДО.
На гітарі.
Коло серця мого літа.
Ополудні.
На лівому крилі ріки Тиса.
Втікаючи з Високого Замку,
тримаючи в грудях
козацьку Грамоту. –
Момент,
коли гітара серця
плаче пацьорками
неба любові).

Як сяде спокій
на метелика повіку,
рукою обніми мій стан туги,
до серця часу чашу пригорни,
й калину, –
я буду обнімать її
і тіль-жоржину,
і пити буду тіла твого дроз,
лише не гомони...

ЕТЮД

Михайлові Михайлюку,
який направляв мої перші
кроки безмежними нивами
літератури

Літо босе лісом скаче,
сонце ягоди кичерам шле,
дівча йде узліссям
стрясати роси,
може, звір не вспіє,
ягідки не збере.
Дзвін повітря розколише,
пісню гір, потоків сум,
кінь підскачить,
легінь свисне,
літо вирвалось із дум.
Ягоди палають плаєм,

олень кличе свій табун,
легінь й дівка
розплітають кужіль днини, –
тиша впала в кошик рун.

ЕДЕЛЬВЕЙСУ УСМІШКА

Впало літо дум
у колосся з-за грані
того часу,
як сон заблукав
у шуканні чару-моря,
що так забурштило
в венах начала,
забриніло у крові,
не знаю:
чом мруть в мені квіти
і трави?..
Обійду маяки,
де чайчини гнізда
прикрила брова потойбіччя,
й ним себе в шати убрала...

Впало літо із вій,
кругозір забринів,

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

заболів,
задзвенів,
зашумів,
козирнув
з-поза Стіксу крижала...
Ти приходи і
і не бійсь,
що ягідка небес
не прикрасить цноту,
що в мені,
ти покровом зіткала!

Прийде час,
клекіт з надр зацвіте,
тиша впаде у літо
чар-зіллям,
і в ніч забреде!..
Заберемо сніп літа,
в узголів'ї пам'яті
майоран заживе,
океан прикриє
перс стремління
до неба,
чи до моїх сует,
колискових...

Дроз кохання влиє
в скроні думки
едельвейсу усмішку...

СТІГ МИСЛІ

Юрію Вербицькому

Ввібрати б в себе звуку стіг,
Стопою ока змити суети сніг,
І дрозом тіла впасти з ніг
В росу уяви – скласти оберіг,

Бо впаде небо, мов оленя ріг,
В жемчужне лоно з світу піхв,
І буде день шукання віх,
Де в роздоріжжях сон приліг.

Чатуй себе і тіль, і гріх,
Який нас породив усіх!..

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Уривок з роману)

(Продовження з № 216)

Ліс – мов у казці казка... Древа – скільки захочеш!.. Можна файний крейцар захопити за дерево. Лиш аби знав закрутитися, продати... Але не пропадає. Хоче газдувати...

Як темно в лісі. Так і в мене в коморі, темно, мов у гробі... Що я говорю?.. Про це лиш Семен може говорити. Він там був і знає... Дивися, чоловіче, яке чудо, як воно дано чоловікові! Помре, а через два дні встає, б'є в покривало труни: «Пустіть, не лишайте мене самого!..» Якого дідька лисого мене дурить!.. Ага, чую, чую. Голос... Десь там буде, в рипі...

*Ой доле, каже, доле,
Серце ми ся коле...*

Піду туди... Як файно, файно... Можна збожеволіти від такого голосу. Що це?? А-а-ау-а!.. Пустіть! Хто ви?! Йой-йой-й!.. Лишіть мене!.. Пустіть!.. Пустіть!.. Голова!.. А-а-а.. Чому ви мене!.. Голова-а!.. Не дай-йте..а...Ма...».

*Ой доле, каже, доле,
Серце ми ся коле...*

Велика, страшна чорна прірва роззявила рота, поглинула останні промені світла, що всією силою рвалися пробитися крізь густо переплетені гілки старезного лісу. Кавалкади грому поширювали свій темп, змішувались із каскадами темряви. Все в прірві клекотіло, ревла. А згори, мов блискавка, вдарило пучком червоного світла, пронизало темряву, несподівано вдарило в груди Безодні. Там, де опинилася сила світла, стали ледь-ледь просвітлюватись два невиразні силуети. Вдарило громом. На хвильку червоне проміння погасло, щоб потім з усією силою знову засяяти, розганяючи темряву. На цей раз з темряви появилось Чудовисько. Подобало на лева з чер-

воним широко роззявленим ротом і великими гострими іклами. На голові Чудовиська-лева було сім оленячих рогів.

На крок від нього лежало нерухоме тіло. Попри тіло текла, прослизувалася маленька річка. Потім, на Чудовисько-лева почали спускатися пасма туману і враз оповили його. А з тієї темряви у чорній вуалі з косою на плечі виринула Вона – Голос.

Річка пробудилася, продовжуючи свій плін. З-поза неї долинали веселі пісні, колядки, щедрівки.

Вона – Голос – наблизилась до лежачого тіла. Покрутила в руці гостру довгу косу і заспівала:

*Ой доле, каже, доле,—
Чорний мій соколе...*

«А-а-а!!!» – почувся стогін лежачого тіла.
«Мовчіть, Якове! – відповів Голос. – Мовчіть! Ви вже мої. Навіщо вам кричати?..В мене тут прекрасно. Погодьтеся зі мною. Інакше...

Коли ще роса не спала з трав, стривожена в безмежнім мовчанні виходжу з моєї темряви, ось із цієї косою і чекаю на вас – косарів... Це я привабила вас, Якове. Ви мої. Дякую, що прийшли на мій клич. Пісні мої гарні. Ні?.. Відтепер щодня буду вам приспівувати...»

«Пустіть мене!.. Голова болить.. Пустіть!... Хочу докосити... Калинюку-у-у!! Я – Яків із...» – говорило тіло...

«Знаю, хто ви. Підете зі мною у Ніч. Там прекрасно. Ніч лагідна, тиха, темна, мов небуття. Я – Голос. Не бійтеся мене. Ходіть зі мною у Ніч. Як хочете... Біль ваш скінчиться. Ніч тиха приколише вас, втихомирить... Якщо хочете піти в Ніч, отією дорогою підійметесь, дивіться, отією крутою дорогою. Вона веде в Ніч. А якщо не хочете і Ніч, то ось там друга дорога, та, що веде в День. Вибирайте: або в День, або в Ніч. Я з вами будь-де. Не забувайте цього! Спішіть, не

вагайтеся, бо швидко спаде роса, і ви залишитесь на перехресті... Краще в Ніч... Там – ні шуму, ні болю... Я – та, що з Ночі приходжу, коли зорі не зоряють. Дайте руку!.. Не тремтіть, мов осика на цвинтарі. Вас болить голова? Нічого!.. Там Ніч приголубить втомлений життям ваш мозок. Будете спати і... спати назавжди... Лиш однієї суботи прокинетесь, коли Сон розповіє вас. Запам'ятайте! То буде Пам'ятна Субота!..– ваш день...»

«А-а-а!!!» – почувся стогін лежачого тіла.
«Мовчіть, Якове! – відповів Голос. – Мовчіть! Ви ж мої».
«А-а-а... Смерте, голова болить!.. Голова!..»
«Закрийте очі, позіхніть...Та-ак... Глибоко... Увійдіть у темряву і уявіть собі, що пливете у безмежному морі в солом'янім човні. А звідкись з берега долинає до вас мій голос:

*Ой зорі, не зоряйте,
Почекайте мало,—
Прийшов ворон і закрював:
«Вже світа не стало...».*

– Чуєте?!»
«А-а-а!!!» – плакало тіло...

4

Минув рік.
Катерина вже находилася досить по церквах і по ворожках.

«Не повернувся... Божечку мій милий! Де подівся мій чоловік?».

Ридання не вилікувало Катерину. Але надія не вмирала... Все ходила до ворожок, молилася, куди не повертала...

«А якщо повернеться?.. Може, знайшов добре місце, де може заробити», – не раз заспокоювала сама себе Катерина, а потім знову впадала в тугу.

«Не побивайтеся, мамо, – повторював вечорами ті ж самі слова Олекса, єдиний її син, бажаючи розрадити засмучену матір. – Прийде, повернеться. Няню знає по світу ходити. З '14-тої повернувся! А тепер... Нема що й говорити!.. Не журіться, мамо!..»

Але Олексіві слова не заспокоювали Катерину.

Одного тихого вечора, залишившись сама вдома, бо Олекса пішов у полонину Григот, Катерина позакривала-позамикала все і пішла в сусіднє село до матері...

Яків Чорняк оженився на Катерині, привівши її з сусіднього села на своє господарство. Робота, яка ніколи не мала кінця, прикувала Катерину до місця – до Заверхського кута. Там були її щастя й нещастя, туга й нудьга. До своєї матері заходила рідко. Все частіше і болоче терзала її думка, що, ось, мати старенька сидить сама-самісінька в хатині під горбом, за млином, а вона одного дня може отримати звістку, що стара назавжди стулила очі.

«Ніколи я не мала часу зайти до матері. Помре і не побачу її живою. Правду казав Яків: «Іди, Катери', до матері, дізнайся, що робить...». Інколи, коли підхмелювався, говорив: «Іди, Катери', понеси матері бринзи! Прислав Олекса Іваном з полонини повну бербеницю...». Мав правду Яків. Але я – все одно: господарство та господарство!.. Від хати – до хліва, від хліва – до хати. Із поля – у хату, і все!.. Піду хоч тепер. Якова вдома немає, Олекса – в полонині... Агі, не зачинаються вікна!.. І це вже постаріло.

Спускалася темрява на Заверхський кут, коли Катерина вирішила вийти з хати...

(Далі буде).

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

ВЕСЕЛІ НЕБИЛИЦІ З ДІДУСЕВОЇ СКАРБНИЦІ

СТІЛ БЕЗ ХЛІБА – ПУСТА ДОШКА

У дідуса на столі, на дерев'яному кружку, завжди лежить велика хлібина, накрита вишиваним рушником.

«Стіл без хліба – пуста дошка», – мовить дідусь, коли бере до рук хлібину і, перехрестивши її вершком ножа, нарізує кілька скиб, а крихітки змітає на долоню і кидає до рота.

«Їсти крихітки – повага до хліба», – сказав одного разу дідусь, коли його запитала, навіщо він це робить. І, як завжди, почав мені розказувати небилицю:

«Давним-давно, говорили старожили, у наших краях був такий великий голод, що люди мерли, як мухи, опухали і мерли. А в Коморі в одного пана угорця було досить хліба, бо привозив його аж із Буди та із Пешту, але пан не хотів продавати нікому хліба ні за гроші, ні за роботу, ні позичати не хотів, годував людей хлібом безплатно, а потім бив їх за це.

Бувало зголомнені чоловік, іде до пана, той дає йому їсти хліба, а як попоїсть – десять горбачів по голих плечах! Що мали люди робити, або терпіти, або помирати з голоду.

Одного разу старий Оленюк, прадід цих Оленюків, що живуть на Коштели, такий був голоден, що вже помирав, і один цимбор направив його до пана:

– Іди, каже, попоїш добре, а вже десять горбачів по плечах перетерпиш.

– Та мені вже однаково, хоть най уб'є ня пан на смерть, лиш би дав хліба їсти, – погодився Оленюк.

Прийшов до пана, а пан питає його:

– Відколи ти не їв?

– Та вже буде чотири дні, – відповідає Оленюк.

– І ти голоден дуже?

– Дуже єм голоден, пане.

– Ну, побачимо, який ти за голоден, – посміхнув-

ся пан і запросив його до столу, на якому лежала велика хлібина, округ якої було повно крихіток та крайців хліба. – Ну, бери та їж!

Почав Оленюк їсти, але спочатку змів усі крихітки, потім поїв всі крайці. А вже потім взяв ніж і відрізав собі скибку хліба.

– Ти насправді був єс голодний, чоловіче, – каже пан.

– Був єм, паночку, насправді був єм, – відповідає Оленюк.

– Ну, а тепер наситився?

– Наситився, паночку, наситився, – відповідає зажурений Оленюк і починає скидати сорочку.

– А навіщо роздягаєшся? – запитав пан.

– Та, щоб ви мене били.

– А чому я маю тебе бити, чоловіче? – посміхнувся пан.

– Та як б'єте всіх, так будете і мене.

– Ні, чоловіче, тебе я не буду бити, бо ти вмєш чечувати хліб, не як інші. Ти поїв спочатку крихти, а потім крайці, і вже опісля відрізав скибку хліба. Тепер іди собі з богом, але не розказуй нікому про те, що я тебе не бив, і приходь будь-коли до мого столу їсти хліба.

Кирило Дацук «Хліб»

Марія ЧУБІКА

СІНОКОСИ В ЛУЗІ

Після Рождества св. Івана Хрестителя, якщо погода була гарною, починалися сінокоси, бо трава була «стиглою», казали селяни.

Косили – косами. Держак коси називався «куся» і був зроблений із легкого сухого дерева, здебільшого із клиниці. До кусяти зарубляли ручку, за яку тримав косар правою рукою.

На вершечку кусяти прикладалася коса – її купували з магазину. Найкращі коси були чеські.

Коси гострили «брусом». Це були просто камені з потоків (селяни пізнавали їх), пізніше бруси можна було купити в магазині.

Через деякий час вживання коса тупилася, і її лезо треба було гострити, як казали, «вибити косу», або «клепати».

Щоб вибити косу, її знімали з кусяти, ставили на «бабчир» – дерев'яний колик, нижня частина якого була добре забита в землю, а на верхній знаходилася металева частина – язичок. Лезо коси ставили на ту частину і клевцем (молотком) били її. Гострили її брусом. Брус тримали у «тюшці» – це спеціально видовбана частина дерева циліндричної форми, у якій стояла вода. У ту воду вмочували брус і гострили косу.

Тюшка у верхній частині мала гачок, яким чіпляли її собі за пояс. Тепер у лужан бляшані тюшки. Косою косили трави, бур'яни і висухле картоплиння перед викопуванням картоплі.

Із давніх давен аж до 1950 р. лужани сіяли і гречку.

Стебло гречки росло заввишки близько 30-40 см. Гречка цвіла біло-рожевим цвітом, а коли достигала, то ставала коричневою. Достиглу гречку жали серпами, або косили косою, на куся якої клали так звану дугу, щоб колосся падало в один бік. Потім збирали стебла і складали у снопи, яких зав'язували і складали у невеликі копи, щоб краще висихали. Далі простеляли велику домоткану повісняну верету, складали на неї у два рядочки снопи, щоб вершечками (зерном) були разом, і били їх ціпом.

Ціп мав дерев'яний держак із проверченим верхом, до якого прив'язували дерев'яну паличку-дощечку довжиною 80-90 см. Держак брали у руки, махали ним так, щоб дощечка била по снопах. Насіння падало у верету. Просіювали насіння від лушпиння і сушили зерна на сонці, часто обертаючи його густими граблями. Добре висушене зерно несли молоти у жорна на муку, з якої пекли хліб, або робили кулешу. Цілі зернини варили із молоком. З тих пір існує і пісня:

*Ой, ти знав, нащо брав
Не вмю я жати,
Найми мені холодочок,
Я буду лежати.*

*Ой, ти знав, нащо брав
Молоду без віна,
Я не їла, ні не буду
Гречаного хліба.*

Жорна – це такий прилад, який складався із двох круглих спеціальних каменів. У верхньому знаходився отвір, куди сипали зерно, на ньому була і дерев'яна ручка, якою крутили той камінь. Крізь інший отвір виходила мука, яку вдома просіювали ситом. В Лузі були жорна в 3-4 господарів, а млин був один. У млин несли молоти, коли було більше зернових, а коли було менше – ішли жорнати.

Жорнали і кукурудзу на крупи, з яких робили голубці.

Вже минуло понад 50 р. від того часу, як не сіють гречку. Рідко хто знає, як виглядала нива зацвілої гречки і її насіння.

Асіно(траву)почаликоситимодернимикосарками, «які мало згоді» – замінити ручне косіння.

Косарки працюють на дизпаливі (motorină).

Косити йшли селяни один до другого «на взаєм», тобто ти йдеш мені косити, а, відтак, я тобі, або за гроші, за молоко та інші продукти. Косили увесь день від ранку до вечора, а жінки розбивали валки і сушили сіно, обертаючи його граблями. Господар, у якого косили, давав їсти. Їли всі із однієї миски: голубці, пироги (вареники) із бриндзою або кулешу із бринзою. У піст частували пісними стравами.

Дитячі сторінки

Igor СІЧОВИК

СВІТЛЯЧОК

(Казка)

Світлячок був засмучений тим, що вдень його ніхто не помічає. А вночі, коли він стає господарем лісу, його також ніхто не бачить, крім грибів і дерев.

«Я маю рідкісний дар, – освітлювати темряву ночі, але нікому це не потрібно... Так жити не можна. Треба зробити щось таке, щось таке...»

А що саме, Світлячок не знав. І ніхто йому не міг підказати, бо мама й тато на роботі, а йому наказано не відходити далеко від дому, щоб не заблукати.

Світлячок не знаходив собі місця. Він покружляв довкола дерев, і злетів угору, однак нікого ніде не зустрів, оскільки звірята і пташки вже спали, натомлені турботами дня.

І раптом Світлячок почув, наче хтось плаче. Може, сова? Вони інколи вмюють пожартувати, аби привернути до себе увагу. Оскільки Світлячок мав багато вільного часу, він вирішив переконатися в тому, що то плакала саме сова.

І яким же було його здивування, коли під кущами побачив маленьке дівча. Очевидно, вона вже виплакала всі сльози, тож час від часу схлипувала, втративши останню надію на порятунок.

Світлячок збирався запитати дівчинку, як вона сюди потрапила, але вчасно згадав, що дівчинка його не зрозуміє. Та й голос у нього тихий, навіть тихіший, ніж у комара.

Коли дівчинка побачила Світлячка, вона раптом забула про все, що з нею трапалося, швидко втерла сльози, і вже не могла відвести від такого дива очей.

Дівчинка також хотіла розпитати Світлячка, хто він такий і звідки тут взявся: чи не з неба зіронькою прилетів зарадити її горю? І навіть збиралася торкнутися до нього рукою, але передумала, бо він був такий крихітний і такий тендітний, що вона могла ненароком завдати йому болю.

Ліс ховався у темряву ночі, але Світлячок ставав ще яскравішим, освітлюючи собою все, що було довкола.

«Бідолашнадівчинка! Якій допомогти вийти з лісу? Були б тут мої мама і тато, може б, вони щось порадили. Треба їм зателефонувати.»

Світлячок роздобув маленький мобільний телефон, натиснув кнопку, і почув голос тата:

– Що трапалося, синку?

– Тату, біля мене сидить дівчинка, яка заблукала у лісі... Чи можна їй допомогти?

– Гарзд, синку, зараз відкладемо роботу і разом з мамою прибудемо додому. Дітей в біді залишати не можна.

Минув деякий час, і до домівки Світлячка злетілося багато-багато світлячків.

– Де дівчинка? – спитала у сина мама.

– Отам, у кущах сидить... Татусю, мамо, допоможіть цій дівчинці повернутися додому. Її, напевно, шукають батьки...

– Спершу треба виявити сліди, які дівчинка залишила в лісі. Лише вони допоможуть підказати дорогу до її дому.

– Тату, але ж сліди могли зникнути?

– Так, синку, місцями вони загубилися назавжди. Але в нас є світлячки-слідопити, які обстежать кожну травинку, кожен клаптик землі.

Тато кудись відлетів, а Світлячок з мамою

Дитячі сторінки

Максим РИЛЬСЬКИЙ

ДІВЧИНА

наблизилися до дівчинки. Вона зовсім не плакала, а лише із захопленням спостерігала за великим гуртом світлячків. Вони своїм сявом перетворили ніч на день.

Дівчинка виявилася розумною і кмітливою, бо одразу здогадалася, що ці маленькі добрі комашки зроблять усе, щоб допомогти їй вийти з лісу.

Знову повернувся заклопотаний тато, і повідомив новину: світлячки-слідопити відшукали сліди, і весь їхній рід супроводжуватиме дівчинку в дорозі!

Маленький Світлячок кілька разів облетів довкола дівчинки, раз-по-раз злітав вгору, даючи їй зрозуміти: час вирушати в дорогу.

Дівчинка покинула заплакане місце, і поспішила слідом за світлячками.

Довго шукали світлячки-слідопити дорогу, адже за цей час прим'ята трава встигла випрямиться, а сухе листя розвіяв вітер. Незважаючи ні на що, час від часу в лісі лунали радісні вигуки:

– Знайшовся! Слід знайшовся!

І ціла армія світлячків ще на кілька кроків просувалася далі.

І лише тоді, коли небо освітлюлося далекими променями сонця, світлячки раптом зникли. Наче їх не було.

На щастя, закінчився ліс. І радісна дівчинка побачила рідне село. Та ще багатьох людей, які ходили з ліхтарями, ніби когось шукали.

– Тату! Мамо! – загукала дівчинка на весь голос. – Я тут! Я тут!

– Оксанко! Де ти пропала?! – і мама зі сльозами на очах пригорнула до себе доньку.

– Я шукала квіти і випадково заблукала в лісі...

– І як ти знайшла дорогу додому? – здивувався тато, не вірячи, що Оксанка знову з ними.

– Мені допомогли красиві комашки, освітлюючи вночі дорогу. На жаль, я не знаю, як їх звати...

– Світлячки! – здогадався тато.

– Як гарно! Я хотіла б назвати наш дитсадок «Світлячок»...

– А чому б і не назвати! – підтримала мама. – Я обов'язково поговорю із завідувачим дитсадочка.

– І я віддячу твоїм рятувальникам, – додав тато. – Я вистругаю з дерева світлячка з ліхтариком і подарую твоєму дитсадочку.

Пчілки золотисті
В квітках літають,
Роси перлисті
З трав опадають,
золота зіткане сяєво плетється,
Ліс в нім купається, листя сміється
В шатах зелених
Вийшла дівчина,
В косах студені
Роси-перлини.
З золота зіткане сяєво плетється,
Ліс в нім купається, листя сміється
В квітках барвистих
Дівчина сяє,
В оченьках чистих
Сонечко грає.
З тих оченяток сяєво плетється...
Дівчина літом веселим зветься...

ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ ПРО ЛІТО

Бджоли раді цвіту, люди - літу.

Улітку один тиждень рік годує.

Два рази в році літо не буває.

Садок улітку – як кожух узимку.

Літо запасає, а зима з'їдає.

Літо зиму годує.

Одне літо ліпше, ніж сто зим.

Хто влітку ледарює, той узимку біду чує.

Що влітку родиться, то взимку згодиться.

Готуй сани влітку, а воза взимку.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ФАЙНИЙ ДОХТОР

(Гумореска)

*«Ой болит ня головочка
Та й mezi плечима,
Приведіт ми докторика
З файними очима...»*

З верхнянської співанки

«Такий файний, што аж!..» – сплеснула руками Марія Дрейка. «Пари му не є!..» – додала Василина Петрова. «Гм, хіба такому найдеш пари?...» – гмикнула Одотя Чорнякова. «Такий, як той ангель з коштівської каплиці!..» – увійшла в бесіду і Анна Бурякова. «Та што ти, Анно, говориш про ангеля?... Він такий файний, як архангел!..» – заперчила Варвара Берізнякова. «Так, так, – серафим!..», «Херувим!..», «Соломон!..», – почали такати молодиці. «Такий, як той Ирод на Ружьдово!..» – насмілилася й Івона з Добруки. «Одним словом, такий, як король!..» – підтримала її Гафія Корнетишка. «Чистий Фердинанд!..» – додала Олена з-під Погора. «Такий, як Сталін!..», «Міністер!..», «Імператор!..» – розгегались, наче гуси, верхнянські молодиці.

Тільки Юліна Пейтерова мовчала, бо вона ще не бачила того нового «файного-префайного» докторика, який «ніби руков удберає бетюг...», «де кладе руку – молодіє тіло...» і «уздоровлює уд будь-якої немочі...», а ще говорять, що Стела Кукалова ніяк не могла завагітніти, та лиш два-три рази була на візиту – і вже на третім місяці, чисте чудо!

«Мушу пуйти, аж би што було! – міркувала Юліна Пейтерова. – Ади всякі помийниці, дранки, фофні, як Марія Дрейка, Василина Петрова, Одотя Чорнякова, Анна Бурякова, Варвара Берізнякова, Івона з Добруки, Гафія Корнетишка, Олена з-під Погора та ще й Стела Кукалова були у доктора, а така їдешна молодиця, як я, аби не була?... Хто таке чув?... Та коли прийшов анджінірь із Бані¹ міряти землю, у них ночував, чи в мене?... А ягер² Філіп, до них змагав вечорами, чи до мене?... Вадь міліцішт³ із Реміт, з їхньої хати виходив на зорі, чи із моєї?... А фелчер

Йозеф?... А лєтричан⁴, коли заводив курент⁵ у село?... А гранічерь⁶?.. Самі пани! Чорт би тото забрав із піндами вонячими!.. Дивися на них, новий доктор у селі, а я ще єм го не виділа!..», – сердилась сама на себе Пейтерова жінка.

Та добре було Юліні гуляти з панами, коли Пейтер вівчарив по полянських полонинах, а тепер, відколи працює на сігетській фабриці... тай-тай пани, адіо!.. І до лікаря, як їй іти, коли здорова, як Бачійова кобила?... Не захворіє сьак так, – ні фис, ні дрис, а Юліна хвора серед жнив! Та хвороб, слава богу, на світі, як грибів у лісі... хворій собі, Юліно, здорова, на яку хоч. Яку собі вибереш – на ту і хворій!..

«Що це за мара, Юлі, що кулеша пересолена, а чорба⁷ недосолена?...»,

«Ой, Юлі!.. Тільки перцю єс насипала у гуляйгуш⁸, што горит ми горло!..», «Де у дідька єс тільки цукру насипала у лажки?...» – йойкався та вайкався Пейтер, а Юліна все своєї співала:

«Йой, Пейтерику дорогенький, відає-м утратила смак...»

А до шкоди, ще й похорон, як говорять у верхнянці, – пійде Пейтер косити, а Юліна не понесе полуденок, «забула єм, Пейтерику любий!..». Пожене її до корчми цигарок, а вона принесе йому сірників. «Іди, Юліно, до кума та позич рескаля!..», а Юліна несе

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

від кума лопату.

«Што з тобою, жоно?!», – сердиться Пейтер.

«Йой, Пейтику, чічаненький, відай єм утратила памнять!..», – ламає руки Юліна.

«Та йди до доктора, жоно!..», – радить їй.

«А чи я, Пейтику, Марія Дрейка, чи Василина Петрова, чи Одотя Чорнякова, чи Анна Бурякова, чи Варвара Берізнякова, чи Івона з Добруки, чи Гафія Корнетишка, чи Олена з-під Погора, чи Стела Кукалова, аби єм серед жнив до доктора ходила?... Не з тих я, Пейтику, не з тих...»

Що мав робити бідний Пейтер?... Потяг силоміць жінку до лікаря, а вже потім сама ходила, по два-три рази на тиждень.

«На контроль, Пейтику, на контроль. Доктор казав, што такий бетюг мусай держати пуд контролем!..»

Надоїло бідному Пейтерові: «Куди їдеш, Юлі?...», «Де єс була, Юлі?...», «Звідки їдеш, Юлі?...» А відповідь та сама: «Контроль!..»

«Бог би тебе засудомив із твоїм контролем!..» – розлютився через кілька місяців Пейтер і приніс Юліні пляшечку з лікарством.

«Єсе з Будапешту масть, гія брати по лижці на день, але поможе уд першої... Ану, бери та проковтни скоро!..» – наказав їй Пейтер.

«Йой-йо-йо, Пейтерику-у-у!.. Што єс ми дав?... Сесе відав гу-но-о-о, Пейтерику-у-у!..» – плювала на всі боки Юліна.

«Ага, видиш?! Із першої ложки ти прийшов смак!.. Добрі ліки у Будапешті!.. – посміхався попід вус Пейтер. – Тепер уже ти не ме гія ходити на контроль!..»

«Йой, гія буде, Петрику, гія... бо ти відав забув, што єм утратила і памнять?...» – перелякалася Юліна.

«Памнять, кажеш?...» – запитав Пейтер.

«Памнять, Пейт'ику, памнять!..» – зраділа.

«Та ти, небого Юлі, не знаєш, што навернула ти са і памнять, бо до твоїє дошки будеш тямити, што єс кушала каки!..» – розсміявся Пейтер.

1 Баня – Бая Маре (місто на Мараморощині).

2 Ягер – лісник.

3 Міліцішт – міліціонер.

4 Лєтричан – електрик.

5 Курент – електричний струм.

6 Гранічерь – пограничник.

7 Чорба – борщ.

8 Гуляйгуш – гуляш.

З народного цмору

Невдячність

Одного сонячного дня
В болото впало чортеня.
Довгенько борсалось, крутилось,
Було б, дурненьке, утопилось,
Та йшов хороший чоловік,
Він чортеня схопив за вухо
І викинув на інший бік,
Туди, де зелено і сухо.

І раптом чує дикий крик:
– За що ти б'єш мою дитину? –
Чортиця вибігла з-за тину,
Взяла суху очеретину
Та чоловіка в око – штрик!

Мораль правдива – не морока,
Сама лягає під перо:
Як захотів позбутись ока,
Зроби невдячному добро!

Комарина пісенька

Комарика вчила мати:
– Знай, синочку, й пам'ятай:
На чиему носі сядеш,
Тому й пісеньку співай.
А комарик тільки сів,
Тільки пісеньку завів
Та встромив свій хоботочок
В перенісся mezi брів,
Як його по спинці ляп! –
І загинув божий раб.

За що вбили комарика,
В баєцці питається.
А хіба по спинці гладять
Того, хто кусається?

*«Топчуть ноги радісно і струнко
Сонні трави на вузькій межі.
В день такий віддатись поцілункам!
В день такий цілим натхненням жити!»*

*.....
В сотах мозку золотом прозорим
Мед думок розтоплених лежить,
А душа вклоняється просторам
І землі за світлу радість — жити!..»*

Олена ТЕЛІГА

